

בן שיחו שבאחזניו הוא מגלגל את סיפורו.

עד כאן, בעיקר, זיכרון הקריאה הראשונה, אבל רק בקריאה השנייה מתברר עד כמה זהו סיפור מורכב בהרבה, המעביר תחת שבט ביקורתו את המיתוסים המכוננים של תרבות המערב, מהנצרות ועד האקזיסטנציאליזם לאחר מלחמת העולם השנייה. על כל אלה לא ארחיב את הדיבור, אלא אנסה לפענח את פשר החידה המוצגת כבר בעמודים הראשונים. בפגישה עם הזר באמסטרדם מציג עצמו ז'אן בטיסט קלמנס (אין זה שמו האמיתי) ואומר: "אם מעניין אותך לדעת, לפני שהגעתי הנה הייתי עורך דין. עכשיו אני שופט מתוודה". מהו, אפוא, אותו "שופט מתוודה"? צירוף שהוא מעין תרתי דסתרי שהמספר לא מזוהה לפרשו: "יש לי פשוט מקצוע כפול. כבר אמרתי לך, אני שופט מתוודה". בהמשך הוא חוזר ואומר לבן שיחו: "מהו שופט מתוודה? אה! עוררתי את סקרנותך עם הסיפור הזה. אני יכול להסביר עצמי ביתר בהירות, אבל קודם אני צריך להציג בפניך כמה עובדות שיקלו עליך להבין את הסיפור שלי".

היהדות יוצאת מארון הספרים היהודי

הצגת הכנסייה בחוף הכנרת, דקירת שישה צועדים במצעד הגאווה בירושלים, שרפת הבית הפלסטיני על יושביו בכפר דומא, ומן הסתם עד פרסום הרברים יהיו, לא עלינו, אירועים נוספים, הם ביטוי נוסף ליציאת היהדות הקמאית מארון הספרים היהודי. אין זו היהדות בהא הידיעה, אבל אין זו גם יהדות השוליים בלבד. זו יהדות קנאית שיש לה שורשים עמוקים במקרא, במשנה, בתלמוד ובדברי רבנים בימינו. ישי שליסל שדקר שישה במצעד בירושלים, חשב בוודאי שהוא מקדש שם שמים רבים ועושה כמעשה פנחס (שדקר למוות את זמרי בן סלוא ואת המואבית כחבי בת צור) ושאלוהים נתן לו על כך את "בריתי שלום" (במדבר כה). גם מציתי הכנסייה שריססו על קירותיה את הכתוב ו"האליילים כרות ייכרתון" (תפילת "עלינו לשבח", בסידור), חשבו שהם עושים את רצון בוראם. וכן מרססי הכתובת "יחי המלך המשיח!" בכפר דומא. אם כך נראה המשיח שלהם, אבוי לנו. יהדות חשוכה זו יוצאת עתה מארון הספרים היהודי ומאימת על כולנו.

תמיד מאוחר מדי

"הוי נערה, השליכי עצמך עוד פעם למים, כדי שבפעם השנייה תהיה לי הזדמנות להציל את שנינו. ברררר... המים קרים כל כך! אבל אין מה לדאוג! מאוחר מדי, עכשיו, תמיד יהיה מאוחר מדי. למולנו" (עמ' 104)

תרגום חדש של הנפילה מאת אלבר קאמי ביד עמנואל פינטו (תרגום קודם מאת צבי ארד הופיע ב-1959) ומהדורה חדשה של הספר (הספריה החדשה, עורך מנחם פרי, הקיבוץ המאוחד 2014, עמ' 104) הם הזדמנות לקריאה חוזרת שאינה דומה לקריאה ראשונה. זיכרון הקריאה ההיא מובלט על גב הספר גם במהדורה זו: "עם נפילתה של האישה האלמונית אל נהר הסן מתחילה גם נפילתו של ז'אן בטיסט קלמנס, אולי הדמות העמוקה ביותר שיצר אלבר קאמי, הנופל מרקיע העדן אל תחתית השאול. מאוחר הפסגות של פאריז למקום הנמוך ביותר באירופה, בר מלחים

מפוקפק באמסטרדם". התאבדותה של הצעירה, שהגיבור-המספר לא עשה דבר להצלתה, אף לא הסתובב למשמע הצעקה וקול החבטה במים, רודף אותו כסיוט ("קול צחוק מאחורי גבו") ומניע את העלילה לאחר מכן: הוא נוטש קריירה מצליחה של עורך דין בפריז, עוקר לאמסטרדם, מתגורר שם ברובע היהודי לשעבר ("ככה כינו אותו עד שאחינו ההיטלריינים פינו בו מקום. איזה טאטוא! שבעים וחמישה אלף יהודים גורשו או נרצחו") ומעתיק את משרדו לבר מלחים בשם "מקסיקו סיטי", בו הוא מוצא גם את

"כמה עובדות" אלה הן רוב רובה של הנובלה (עמודים 17-91) אשר בסופם חוזר המספר אל "השופט-המתוודה". אם לקצר, אומר כי טעות היא לחשוב שלאחר אותו אירוע על הגשר משתנה קלמנס והופך לאיש אחר. כלל לא. כשהוא נפרד מהמאוזן שלו בתום אחת הפגישות ביניהם באמסטרדם הוא אומר לו: "אני נפרד ממך על ידי הגשר. לעולם איני חוצה גשר בלילה. נדד שנדרתי. אחרי הכל, תאר לעצמך שמישהו ישליך עצמו למים. ואז אחת מהשתיים: או שתקפץ אחריו כדי להציל אותו, ובעונה קרה זו אתה מסתכן בגרוע מכל. או שתפקיד אותו" (עמ' 15). הלקח של קלמנס מאירוע ההתאבדות איננו כי יש להציל את הזולת בכל מחיר, אלא להימנע מחציית גשרים בלילה. קלמנס איננו אלטרואיסט וגם לא אגואיסט. הוא "כל-אדם" מודרני שסימן ההכר שלו הוא כפל פנים. "כזהו האדם אדוני היקר. יש לו שתי פנים: הוא אינו יכול לאהוב מבלי לאהוב את עצמו" (עמ' 28). זוהי אחת ממסקנותיו של המספר ושל המחבר, שאיננו חותר לאיזה

אידיאל מודם יותר. (באמסטרדם, למשל, הוא משמש גם עורך דין לסוחרים בתמונות גנובות ומחזיק אחת כזאת בעצמו. תמונה בשם "השופטים הישירים" מאת הצייר ואן אייק, שם לגמרי לא מקרי כפי שנראה).

ובכל זאת: מדוע בעקבות אירוע הנפילה מהגשר בפריז, נופל עוד יותר הגיבור-המספר אשר אינו חסר רגשות אשם מייסרים? כאן צריך להבין יותר את נסיבות נפילתו של קלמנס. הנפילה שלו היא כמו הנפילה של לוציפר בפרשנות הנוצרית או של הילל בן-שחר בישיעיהו ("איך נפלת משמים הילל בן-שחר, ואתה אמרת בלבך השמים אעלה, מעל לכוכבי אל ארים כסאי, ארמה לעלין"; יד יב"טו); זו נפילה מחמת חטא הגאווה. ולא סתם גאווה, אלא גאווה מוסרית. קלמנס שלפני הנפילה מתהדר במעלותיו המוסריות: "התמחיתי במטרות נעלות. הייתי מגן יתומים ואלמנות. בחיי, היה אפשר לחשוב שהצדק נכנס אתי למיטה כל לילה" (עמ' 17). אבל כשהיה צריך, בלילה על הגשר, לעמוד במבחן המעשה, התברר לו עד כמה חלול וריק המוסר שלו, כמו אצל

מרבית האנשים בשעת מבחן. אלא שזה גם לא סיפור של חטא ועונש. קלמנס מסרב להישפט ובכך לסיים את הפרשה. עוד בהיותו עורך דין לוחם צדק בפריז, חש "בחז כלפי השופטים". התחושה שאתה צודק, הוא אומר, היא מנוף רב עוצמה המסייע לנו להישאר זקופים. הוא יודע כי לא מעט "פשעים" בוצעו רק מפני שמי שביצעו אותם לא יכלו לסבול את היותם אשמים". הוא מספר על תעשיין אחד ממכריו, שהיה נשוי לאשה מושלמת ולמרות זאת בגד בה, משום שלא היה יכול לקבל או לתת